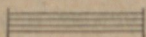


és ezzel együtt függetlenségüket is. A mi öregjeink lelki idillekben éltek, melyekhez az időt nem lehet többé visszavarázsolni. Ők nem voltak az élet hősei. Átléptek rajtuk új eleven erők, ezek megváltoztatták a kor szellemét és olyan időt teremtettek, amelyekben a kandalló régi zavartalan melegénél kibontakozott lelki sajátosságok nem állják többé a tűzpróbát.

A mai ifjuságnak tisztább, ridegebb szemekkel kell az életbe néznie: nem szabad beleábrándozni az emberekbe a rokokói lelket, — a célra törő akarat keményebb fegyvereit kell kézbe vennie, hogy boldoguljon. A lány embereket, a melázókat, a mások segítségében bizakodókat most nem kecsegteti pályabér. El kell felejtjenök a fiataloknak az apák uri életét, mert az a kor visszavonhatatlanul eltűnt boldogabb lehetőségeivel együtt és az új nemzedékre az a terhes feladat maradt, hogy az apák hibáit és szerencsétlenségét helyrehozza s tiz körmével kaparja ki az új Magyarországot.

Könnyű a sors elkényeztetettjeinek a szerencse játszi kegye által szinte láthatatlan kezekről összehordott kövekből birodalmakat felépíteni. Julius Caezár és Augusztus császár, Nagy Sándor vagy Timur Lenk győzelmet győzelemre arathattak. Az áldozat és az alkotás, a férfias akarat és tett nagysága ott kezdődik, amikor a vissza-visszahulló sziklákat fölfelé görgetve, a sors keserű és ostorozó szeszélye ellen, ugyyszólván az „enyészet széléről” kell az államférfinak nemzetét és országát megmentenie, lelki öntudatát visszaadnia és belé erkölcsi akaratát öntenie.



## A keresztény világnézet, mint nevelési tényező

A nevelés egész programja attól függ, mi a felfogásunk a világról és az életről, hogyan képzeljük el az ember helyzetét a világegyetemben s mit tartunk az emberi élet céljának, szóval, mi a világnézetünk és életfelfogásunk — mondja Weszely egyik munkájában. Ez a világnézet és életfelfogás adja meg az ember egész életének irányát és célját. A nevelés így a legszorosabb kapcsolatba kerül a világnézet kérdésével.

A lélek természetéhez tartozik, hogy saját tartalmá szerint alakítja szinte teremti, de mindenesetre színezi a világot. Akinek szép, derűs a lelke, az optimizmusát kivetíti a környezetére is s széppé teremti maga körül az egész világot. Akinek tiszta a lelke, az tisztának lát mást is, akiben jóság honol, az jóságot keres és talál mindenütt. Aki pedig sötét, mindent kutató, mindent vitató szemüvegen nézi a világot, az előtt sötét és nyomasztó az egész világ. Nincs benne öröm a számára,

nincs benne összhang a részére, sok ellentétet vél maga körül, neki küzdelem és harc az egész élet, amelyben csak egy a cél: a lét, de olyan lét, amelynek határt szab a pár méteres sírgödör.

Pedig talán semmi sincs a nevelő jellemében olyan, ami jobban átragadna a gyermek, tanítvány lelkére, mint ez a világszemlélet: hiszen ezt a világlátást, világértékelést látja megcsillanni a nevelőnek minden szavában, cselekedetében, ez vésődik be legjobban a lelkébe, valamennyi hatás közül.

Mindenki ismeri a fájdalmat és mindenki érzi az örömet, melyek elválaszthatatlan életkísérőink. Ha kilencvenkilencszer fordul felénk az öröm, századszor űzi el a szenvedés. Azért késznek kell lenni mindkettőre és meg kell tanulnunk őket méltósággal viselni.

Vannak természetek, amelyek mindenben csak jót, viszont mások mindenben csak rosszat látnak. Előbbiek az optimisták, utóbbiak a pesszimisták. Demokritész bölcsészről mondják, valahányszor az emberi létre gondolt, nevetésre fakadt, Heraklitoszról pedig azt beszélik, hogy ilyenkor sírva fakadt. Az optimista előtt jóság a világ, a pesszimista előtt pedig a rosszság szuperlatívusza.

Nyilvánvaló, hogy egyiknek sem lehet igaza. A világ sem nem mennyország, sem pokol. Aki szilárd talajon akar megállni és a lehető boldogságot (megelégedettséget, összhangot magunkkal és a világgal) meg akarja közelíteni, annak nem szabad a világot sem túl verőfényesnek, sem túl sötétnek látnia, hanem olyannak, amilyen az a valóságban, ahol az emberi élet úgy mutatkozik, mint keveréke az örömnél és bánatnak, jónak és rossznak.

Ez az egészséges életfelfogás azonban napjainkban vajmi ritka lett. Valami sötét szellem lebeg a jelenkor felett: a pesszimizmus, a hanyatló korok nagy betegsége, a materiális irányban tultengő civilizáció átka. A pesszimizmus a maga tulteltettségében egyáltalában nem új jelenség, minden időben megvoltak képviselői. Manapság azonban már széles körök világnézete lett. Mindenfelé az élet fájdalmát látjuk kicsendülni, siránkozó vágyakozást a békére, igazságra, meddő keresését a boldogságnak, vigasztalásnak. Ezek a mai lélek önkorbácsolói. A pesszimizmus, mint egy miazma, a lelkekbe fészkelte magát, korunk járványa lett. A tultengő pesszimizmus uralta már egyszer a világot: a pogánykor utolsó napjaiban, amikor a kétségbeesés örvénye felé sodorta az emberiséget.

Hogy ez a járvány ismét felütötte fejét, az annak bizonyossága, hogy az emberiség ismét a pogányság útjára tévedt. A pesszimizmus a kétségbeesett pogányság lelkiisége, miként a kereszténység a tiszta életörömtől duzzadó idealizmus gyermeke.

Nézzünk csak szét a világban. A vallásos és hívők között csaknem mindenütt felismerhető az egészséges optimizmus még a sötét napokban is, amikor a balsors lett urrá. Az igazi keresztény idealista, mert tudja, hogy van Gondviselés, aki őrködik az emberi sors fölött, mert tudja, hogy Isten mindent, még a rosszat is jóra fordíthatja: ezért optimista, aki a jó végső diadalában hisz. Bátran száll szembe a rosszal s ebben a küzdelemben egy részét látja élethivatásának. Neki idegen a pesszimista lehangoltsága.

Másként áll a dolog a hitetleneknél. Ők a jóság princípiumát, Istent eltaszították maguktól, nem hisznek Isten jóságában, hogyan hihetnének hát az emberek vagy a világéban?! Nem merik tekintetüket az Ég felé fordítani, a föld sarában fetrengenek, végül is sebektől borítva reménytelenül buknak az örvénybe. Így növekednek a hitelenségben a pesszimisták aggodalmat keltő tömör sorai.

A pesszimizmus hiánya a szeretetnek, annak a kiméletes, mindent eltűrő, könyörületes szeretetnek, mely nem a rosszra, hanem a jóra fordítja tekintetét, aki mindenben s mindenkiben a jobbat tételezi fel, aki még az eltévelyedettben is a jót keresi.

Csak a szeretettel telt lélek tud helytállni az élet göröngyös utjain, amely belátással itéli meg a földi lét hiányosságait és az emberi gyarlóságokat. A modern világ azért képtelen a reájuduló szenvedések eltűrésére, azért oly lázongó és rabja a tagadás szellemének, mert eltaszította magától az idealizmust és a megértő, megbocsátó szeretetet.

A pesszimizmus terméketlen principium, nincs benne alkotóerő és végeredményben csak életromboló. Csak ott, ahol az idealizmus uralkodik, van vagy lehet valódi élet, alkotó vágy, erő. Az idealista örömmel fáradozik még akkor is, ha munkáját hiábavalónak látja is egyelőre. Ezzel szemben a pesszimista ölbetett kézzel siránkozik...

A pesszimista világfájdalom vámpír, amely az emberből minden életörömet kiszív, s amely áldozatának egész mivoltát, gondolkodását, ítéleteit és érzéseit megmérgezi.

Nagyot a világban mindig csak az idealizmus alkotott; a pesszimizmusnak egyetlen felelete van csak az életre: a revolver!

A pesszimizmus korunk nagy szerencsétlensége. A tulhajszolt civilizáció megnövelte az emberi szenvedések lehetőségeit s olyan újakat hozott, amelyekről az előző koroknak még csak sejtelmük sem volt. Komplikáltabb lett az élet és nagyobb teljesítmények elé állította az egyesek idegerőit. Minden lépésünk alatt ott settenkedik a szenvedés lehetősége. Jaj annak, akiből hiányzik a keresztény idealizmus!

A pesszimizmus azért olyan nagy szerencsétlenség, mert

elrabolja az emberek idealizmusának még maradványát is, amelyre pedig a kiélesedett létküzdelemben jóval nagyobb szükségünk volna, mint valaha, hogy elviselhessük az élet nehézségeit és fokozódó bajait.

Úzzük ki magunkból — elsősorban mi, nevelők — korunk ezt a pusztító járványát, melyben minden erkölcsi emelkedettség éppugy tönkremegy, mint a test gerincveleje s a lélek önbizalma.

Nem az korunk nagy embere, aki a világot a felhalmozott szenvedések miatt vádolja, hanem az, aki a világ romlottsága ellen felveszi a küzdelmes harcot. Aki nemes bátorsággal küzd a való igazságtalanságok ellen, aki az emberiséget arra serkenti, hogy az összesség javára mindazt szerezze meg, amire az emberi képesség alkalmassá teszi. Mert sokan vannak olyanok, akik szellemüket nem a magas célok elérésére irányítják, hanem minden nehézség előtt meghátrálnak vagy kitérnek; ezért ér sokakat a csapás minden vigasz nélkül, ezért nincs bennük a híven teljesített kötelességgel járó nyugodt lelkiismeret kiegyenlítő érzése. Ezért lesznek pesszimisták s vádolják a világot, ahelyett, hogy magukban keresnék a hibát.

Azt, hogy a földön a szenvedések túlhaladják az örömet, senki sem tagadhatja, még azt sem, hogy igen gyakran a rossz győzedelmeskedik a jó felett, hiszen ennek naponként tanúi lehetünk. Az ember természeténél fogva félig jó, félig rossz s neki magának kell eldöntenie, mi kerekedjék felül benne. Ezt a választási lehetőséget a kereszténység ajándékozta az emberiségnek.

De még a rossz tényleges uralmának is megvan a maga nevelő hatása, mert hiszen az ember földi léte egy fejlődési és tisztulási folyamat: a rosszra való hajlam leküzdésével kell megszolgálni lelkünk halhatatlanságát. A harc szükséges az emberi élethez, mert nélküle mielőbb elaludnék minden; de a mindenségben is megtaláljuk, mint annak egyik jellemvonását.

Tény azonban az is, hogy sem pesszimista, sem optimista világnézettel nem születünk, hanem saját magunk fejlesztettük ki magunkban azt. Könnyen megszabadulhat tehát a pesszimista a magára kényszerített lelki válságtól. Az út, melyet követnie kell: lelkének minden erejével — még azzal is, amellyel eddig a rosszat szolgálta — mindenben a jót keresi.

És ha életed töredezik és a pesszimizmus rombolja ellenálló erődöt, ha úgy látod, hogy szived csordultig tele már a keserőséggel: menj az erdőbe, mikor a vihar fák koronáit tördeli, minden zúg és süvít, — látod —, a végén mégis megmarad az erdő. A vihar elülte után csak a jótékonyan megáztatott föld és a felfrissült levegő hirdeti a nagy égiháború átvonulását. Menj, hallgassd és értsd meg az erdőnek azt a zenését és felujhódását! Meqlátod, mint száll tova kétségbeesésed

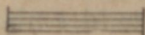
s hogyan alakulsz át te is öntudatos, vidám életharcossá! Dacolj a balsorssal, dacolj a viharral, gondolj a vihart átélt erdőre, ahol bár néhány redves, amugy is pusztulásra ítélt fatorzs és ág veszendőbe ment ugyan, de az ép faóriások koronái megtöretlenül tovább nőnek az Ég felé! Elcsitul a te életviharod is s meg nem törve dacolsz tovább balsorsoddal.

Csak akarni kell és a nagy természetén keresztül — amelyet nem rontott még el az ember saját képmására! — meglátod a való életet s ezzel megszerezheted lelked nyugalmát, ami nélkül csakugyan minden hiábavaló üresség s az élet is szakadatlan lehangoltság. Márpedig az ember célja nem a kétségbeesés, hanem az elérhető tiszta életörömök kiküzdése. Gondolj szüintelen a mi nagy Madáchunk szózatára: ... „**Mon-**  
**dottam ember küzdj és bizva bizzál!**

A nevelőnek állást kell foglalnia a világnézet kérdésében, mert ha ezt nem tisztázza, nincs szilárd alapja egész nevelői tevékenységének. A világnézet az a fix pont, amelybe bekapcsoljuk egész nevelési rendszerünket.

A helyes világnézet azonban nemcsak alapja a nevelésnek, hanem végső eredménye is kell, hogy legyen.

A jó nevelés nem akar világnézetet ráoktrojálni a gyerekekre, hanem a saját életelveit állítja előtérbe példának s ezzel megadja azon alapokat, melyek segítségével a világnézetet majd kialakíthatja s felépítheti magának. A legnagyobb nevelői siker az, ha a szabadon kialakított világnézet teljesen egyezik azzal, amelyet a nevelő magáénak vall. (V.)



## **A népiskolai nevelés a társadalmi és állami élet szolgálatában**

Mielőtt részletesen foglalkoznék azzal, mit tehet a népiskola nevelő eljárása a társadalmi és állami élet szolgálatában, szükségesnek látszik, hogy előbb azzal a gondolattal foglalkozzunk, mi lényegében a társadalmi és az állami élet, mit kíván, sőt követel tőlünk az, hogy társadalomban és államban élünk? Hogyan tudunk helyesen beleilleszkedni abba a társadalomba, amelybe beleszülettünk s hogyan lehetünk hasznos, derék tagjai annak az államnak, amelynek fiai, polgárai vagyunk.

Aki társadalomban él, annak természetesen bele kell illeszkednie abba a társadalomba, ismernie kell azt a társadalmat, annak szervezetét, szellemét, s hozzá kell alkalmaznia a maga cselekedeteit, vagyis teljesen hozzá kell idomulnia. Kőlcsey Ferenc mindezt rövidre fogva így mondta: A társaságban született ember nem önmagáé.